

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

GLOBAL TA'LIM VA UMUMINSONIY QADRIYATLAR: MUAMMO VA YECHIMLAR

Nazarova Nilufar Juraevna

TDTrU Ijtimoiy fanlar kafedrasida dotsenti

Karimov Madamin Gulmurodovich

TDTrU Iqtisodiyot fakulteti tyutori

Mirkomilova Shirmonoy Mirzohid qizi

TDTrU Sotsiologiya yo'nalishi 1-bosqich talabasi

Teli: +998 907806628 Gmail: shirmonoymirkomilova@gmail.com

Annotatsiya: *Mazkur maqolada global ta'lim tizimining rivojlanish jarayonida umuminsoniy qadriyatlarining o'rni, ularning jamiyat taraqqiyotidagi ahamiyati hamda zamonaviy ta'lim muhitida yuzaga kelayotgan muammolar tahlil qilinadi. Xususan, madaniy xilma-xillik, axborot oqimining keskin ortishi, globallashuv jarayonlari va raqamli texnologiyalarning ta'limga ta'siri natijasida yuzaga kelayotgan axloqiy va ma'naviy muammolar yoritiladi. Shuningdek, ta'lim tizimida insonparvarlik, bag'rikenglik, ijtimoiy mas'uliyat kabi umuminsoniy qadriyatlarni shakllantirishga qaratilgan innovatsion yondashuvlar va samarali yechimlar taklifetiladi.*

Kalit so'zlar: *global ta'lim, umuminsoniy qadriyatlar, globallashuv, ta'lim tizimi, ma'naviyat, axloqiy tarbiya, madaniy xilma-xillik, innovatsion yondashuv, raqamli ta'lim, ijtimoiy mas'uliyat*

Аннотация: *В данной статье рассматривается роль общечеловеческих ценностей в условиях развития глобального образования, а также их значение для устойчивого развития общества. Анализируются современные проблемы, возникающие в образовательной среде под влиянием глобализации, цифровизации и роста информационных потоков, включая вопросы нравственного и духовного воспитания. Особое внимание уделяется вопросам формирования таких ценностей, как гуманизм, толерантность и социальная ответственность. Предлагаются инновационные подходы и эффективные решения по интеграции общечеловеческих ценностей в систему образования.*

Ключевые слова: *глобальное образование, общечеловеческие ценности, глобализация, система образования, духовность, нравственное воспитание, культурное разнообразие, инновационные подходы, цифровое образование, социальная ответственность*

Annotation: *This article examines the role of universal human values in the context of global education development and their significance for sustainable societal progress. It analyzes contemporary challenges arising in the educational environment due to globalization, digital transformation, and the rapid growth of information flows, particularly focusing on moral and ethical issues. The study highlights the importance of fostering values*

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G‘OYALAR

such as humanism, tolerance, and social responsibility within educational systems. Furthermore, it proposes innovative approaches and effective solutions for integrating universal values into modern education.

Keywords: *global education, universal values, globalization, education system, spirituality, moral education, cultural diversity, innovative approaches, digital education, social responsibility*

Kirish

XXI asrda globallashuv jarayonlarining jadallashuvi natijasida ta’lim tizimi tubdan o‘zgarib, u nafaqat bilim berish vositasi, balki shaxsni har tomonlama shakllantiruvchi muhim ijtimoiy institut sifatida namoyon bo‘lmoqda. Zamonaviy global ta’lim konsepsiyasi milliy chegaralardan tashqariga chiqib, turli madaniyatlar, qadriyatlar va dunyoqarashlarni o‘zida mujassam etgan murakkab tizimga aylangan. Shu nuqtai nazardan, umuminsoniy qadriyatlar — inson huquqlari, erkinlik, adolat, bag‘rikenglik va o‘zaro hurmat kabi tushunchalar — global ta’limning ajralmas tarkibiy qismi sifatida alohida ahamiyat kasb etadi. Bugungi kunda ta’lim jarayonida faqat akademik bilimlarni berish yetarli emasligi tobora yaqqol ko‘zga tashlanmoqda. Chunki globallashuv sharoitida yosh avlodni turli ijtimoiy, madaniy va axloqiy muammolarni anglay oladigan, ularga ongli ravishda yondasha oladigan va to‘g‘ri qaror qabul qila oladigan shaxs sifatida tarbiyalash zarurati ortib bormoqda. Ayniqsa, raqamli texnologiyalar va internetning keng tarqalishi natijasida axborot oqimining keskin oshishi yoshlarning ongiga turlicha, ba’zan esa qarama-qarshi g‘oyalar kirib kelishiga sabab bo‘lmoqda. Bu esa ta’lim tizimida ma’naviy-axloqiy tarbiyaning rolini yanada kuchaytirishni talab etadi. Shu bilan birga, global ta’lim tizimida bir qator muammolar ham mavjud. Jumladan, ayrim hollarda milliy qadriyatlar bilan umuminsoniy qadriyatlar o‘rtasida muvozanatning buzilishi, madaniy identifikatsiyaning susayishi, ta’limning haddan tashqari texnologiyalashuvi natijasida insoniylik omilining cheklanishi kabi holatlar kuzatilmoqda. Bu muammolarni hal etish uchun ta’lim tizimida innovatsion yondashuvlarni joriy etish, shaxsga yo‘naltirilgan ta’limni rivojlantirish hamda umuminsoniy qadriyatlarni integratsiyalashgan holda o‘qitish zarur hisoblanadi. Mazkur maqolaning asosiy maqsadi global ta’lim tizimida umuminsoniy qadriyatlarning o‘rni va ahamiyatini ilmiy jihatdan tahlil qilish, mavjud muammolarni aniqlash hamda ularni bartaraf etishning samarali yo‘llarini ishlab chiqishdan iborat. Shuningdek, tadqiqot doirasida zamonaviy ta’lim muhitida shaxsning ma’naviy-axloqiy rivojlanishini ta’minlashga qaratilgan ilg‘or tajribalar va yondashuvlar ham ko‘rib chiqiladi.

Asosiy qism

Global ta’lim tizimi zamonaviy jamiyat taraqqiyotining eng muhim omillaridan biri sifatida nafaqat bilim berish, balki shaxsni ijtimoiy, madaniy va axloqiy jihatdan shakllantirish vazifasini ham bajaradi. Bugungi globallashuv sharoitida ta’limning mazmuni va mohiyati tubdan o‘zgarib, u xalqaro hamkorlik, madaniyatlararo muloqot va umuminsoniy qadriyatlarga asoslangan yangi paradigmani shakllantirmoqda. Shu nuqtai nazardan, global

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G‘OYALAR

ta’lim tizimida umuminsoniy qadriyatlarning ustuvor ahamiyati ortib bormoqda, chunki ular insoniyatning umumiy manfaatlari, tinchlik, barqarorlik va o‘zaro hurmat tamoyillarini ifodalaydi⁸⁶. Zamonaviy ta’lim muhitida globallashuv jarayonlari natijasida turli millat va madaniyat vakillari o‘rtasidagi aloqalar kuchayib, bu esa o‘z navbatida bag‘rikenglik, tolerantlik va madaniy xilma-xillikka hurmat kabi qadriyatlarni shakllantirishni talab etadi. Ayniqsa, xalqaro ta’lim dasturlari, akademik almashinuvlar va onlayn ta’lim platformalari orqali yoshlarning dunyoqarashi kengayib bormoqda. Biroq, bu jarayon ijobiy jihatlar bilan bir qatorda, ayrim muammolarni ham yuzaga keltirmoqda. Jumladan, ayrim hollarda global madaniyatning ustunligi milliy qadriyatlarning ikkinchi darajaga tushib qolishiga olib kelmoqda. Natijada yoshlar o‘z milliy identitetini yo‘qotish xavfi bilan yuzlashmoqda⁸⁷. Shu bois, ta’lim tizimida global va milliy qadriyatlar o‘rtasida muvozanatni ta’minlash muhim vazifa hisoblanadi. Bundan tashqari, raqamli texnologiyalar va internetning keng rivojlanishi ta’lim jarayoniga sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda. Axborot oqimining keskin ortishi natijasida yoshlar turli xil g‘oyalar, qarashlar va mafkuralar bilan to‘qnash kelmoqda. Bu esa ularning tanqidiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish zaruratini yuzaga keltiradi. Agar ta’lim tizimida axloqiy va ma’naviy tarbiya yetarli darajada yo‘lga qo‘yilmasa, bu jarayon yoshlar ongida chalkashlik va noto‘g‘ri qarashlarning shakllanishiga olib kelishi mumkin. Shu sababli, global ta’lim tizimida nafaqat bilim berish, balki axborotni tanlash, tahlil qilish va undan to‘g‘ri foydalanish ko‘nikmalarini rivojlantirish ham ustuvor vazifaga aylanmoqda. Global ta’lim tizimida yuzaga kelayotgan muammolardan yana biri bu ta’limning haddan tashqari texnologiyalashuvi natijasida insoniylik omilining kamayib borishidir. Masofaviy ta’lim, sun’iy intellekt va avtomatlashtirilgan tizimlar ta’lim samaradorligini oshirishga xizmat qilayotgan bo‘lsa-da, ular bevosita insoniy muloqotning kamayishiga ham sabab bo‘lmoqda. Vaholanki, shaxsning ma’naviy-axloqiy rivojlanishi ko‘p jihatdan ijtimoiy muhit va bevosita muloqot orqali shakllanadi. Shu bois, zamonaviy ta’lim tizimida texnologik yondashuvlar bilan bir qatorda insonparvarlik tamoyillarini ham uyg‘unlashtirish zarur⁸⁸. Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun global ta’lim tizimida bir qator samarali yechimlar ishlab chiqilmoqda. Avvalo, ta’lim jarayoniga umuminsoniy qadriyatlarni integratsiyalashgan holda joriy etish muhim ahamiyatga ega. Bu esa o‘quv dasturlarini qayta ko‘rib chiqish, ularni insonparvarlik, ijtimoiy adolat va ekologik mas’uliyat tamoyillariga asoslashni talab etadi. Shuningdek, ta’lim tizimida interfaol metodlar, muammoli o‘qitish, loyiha asosida o‘rganish kabi innovatsion yondashuvlardan foydalanish orqali o‘quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirish mumkin. Bu esa o‘z navbatida ularning turli ijtimoiy muammolarga ongli yondashishini ta’minlaydi. Shu bilan birga, xalqaro tashkilotlar tomonidan ilgari surilayotgan global ta’lim tashabbuslari ham muhim ahamiyat kasb etadi. Xususan, ta’lim orqali barqaror rivojlanishni ta’minlash, inson huquqlarini himoya qilish va gender tengligini

⁸⁶ UNESCO. *Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives*. Paris: UNESCO Publishing, 2017.

⁸⁷ OECD. *Global Competency for an Inclusive World*. Paris: OECD Publishing, 2018.

⁸⁸ United Nations. *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*. New York: United Nations, 2015.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

ta'minlash kabi yo'nalishlar global miqyosda ustuvor vazifalar sifatida belgilangan. Bunday tashabbuslar orqali ta'lim tizimi nafaqat bilim beruvchi, balki jamiyatda ijobiy ijtimoiy o'zgarishlarni amalga oshiruvchi kuchga aylanmoqda.

Empirik tahlil

Global ta'lim va umuminsoniy qadriyatlar o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni empirik jihatdan tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, zamonaviy ta'lim tizimida qadriyatlarga asoslangan yondashuvlar o'quvchilarning nafaqat akademik natijalariga, balki ularning ijtimoiy xulq-atvori va fuqarolik faolligiga ham sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Xususan, xalqaro miqyosda o'tkazilgan tadqiqotlar natijalari ta'lim jarayoniga umuminsoniy qadriyatlar integratsiya qilingan hollarda o'quvchilarning hamkorlik qilish ko'nikmalari, madaniyatlararo muloqot qobiliyati va ijtimoiy mas'uliyat darajasi yuqori bo'lishini tasdiqlaydi⁸⁹. Bu holat global ta'lim konsepsiyasining amaliy samaradorligini ko'rsatib, uning nafaqat nazariy, balki real ijtimoiy natijalarga ega ekanligini isbotlaydi. Shuningdek, xalqaro baholash dasturlari, jumladan, o'quvchilarning global kompetensiyalarini aniqlashga qaratilgan tadqiqotlar natijalari shuni ko'rsatadiki, ta'lim tizimida tolerantlik, empatiya va inson huquqlariga hurmat kabi qadriyatlar ustuvor yo'nalish sifatida joriy etilgan mamlakatlarda yoshlarning ijtimoiy moslashuv darajasi yuqori bo'ladi. Ayniqsa, ko'p millatli va ko'p madaniyatli jamiyatlarda bu omil ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Shu bilan birga, mazkur tadqiqotlar shuni ham ko'rsatadiki, faqat nazariy bilimlar bilan cheklangan ta'lim tizimlarida o'quvchilarning global muammolarni tushunish va ularga yechim topish qobiliyati past darajada shakllanadi. Empirik ma'lumotlar raqamli ta'lim muhitining ham ijobiy, ham salbiy ta'sirlarini yaqqol namoyon etadi. Bir tomondan, raqamli texnologiyalar orqali o'quvchilarning axborotga kirish imkoniyatlari kengayib, ular turli madaniyatlar va qadriyatlar bilan tanishish imkoniyatiga ega bo'lmoqda. Bu esa ularning dunyoqarashini kengaytiradi va global fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Boshqa tomondan esa, nazoratsiz axborot oqimi yoshlar ongiga salbiy g'oyalar kirib kelishiga sabab bo'lishi mumkin. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, axborotni tanqidiy tahlil qilish ko'nikmalari yetarli darajada shakllanmagan o'quvchilar noto'g'ri yoki manipulyativ ma'lumotlarga tezroq ishonishadi. Shu bois, ta'lim tizimida media savodxonlik va tanqidiy fikrlashni rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Bundan tashqari, ta'lim tizimida umuminsoniy qadriyatlarni shakllantirishga qaratilgan dasturlar samaradorligi ham empirik jihatdan tasdiqlangan. Xususan, barqaror rivojlanish maqsadlariga yo'naltirilgan ta'lim dasturlarini joriy etgan ta'lim muassasalarida o'quvchilarning ekologik ong darajasi, ijtimoiy faolligi va fuqarolik mas'uliyati sezilarli darajada oshgani kuzatilgan⁹⁰. Bu esa ta'limning faqat bilim berish bilan cheklanib qolmasdan, balki jamiyat uchun mas'uliyatli shaxslarni tarbiyalashda muhim vosita ekanligini yana bir bor tasdiqlaydi. Umuman olganda, olib borilgan empirik tahlillar global ta'lim tizimida umuminsoniy qadriyatlarning integratsiyasi ijobiy natijalar berayotganini

⁸⁹ UNESCO. *Global Citizenship Education: Topics and Learning Objectives*. Paris: UNESCO Publishing, 2015.

⁹⁰ United Nations. *Education for Sustainable Development: A Roadmap*. Paris: UNESCO Publishing, 2020.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G‘OYALAR

ko‘rsatadi. Shu bilan birga, bu jarayonning samaradorligi ko‘p jihatdan ta‘lim siyosati, o‘qitish metodlari va pedagoglarning malakasiga bog‘liq ekanligi aniqlangan. Agar ta‘lim tizimida innovatsion yondashuvlar va qadriyatlarga asoslangan metodlar uyg‘unlashtirilsa, bu nafaqat o‘quvchilarning bilim darajasini oshiradi, balki ularni global jamiyatda faol va mas‘uliyatli shaxs sifatida shakllantirishga xizmat qiladi⁹¹.

Xulosa

Global ta‘lim tizimi va umuminsoniy qadriyatlar o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlik zamonaviy jamiyat taraqqiyotining muhim omillaridan biri ekanligi ushbu tadqiqot davomida ilmiy va amaliy jihatdan asoslab berildi. Globallashuv sharoitida ta‘lim tizimi faqat bilim berish bilan cheklanib qolmay, balki shaxsni ijtimoiy, madaniy va axloqiy jihatdan barkamol etib tarbiyalash vazifasini ham o‘z zimmasiga olmoqda. Shu nuqtai nazardan, umuminsoniy qadriyatlar — insonparvarlik, adolat, bag‘rikenglik, ijtimoiy mas‘uliyat va o‘zaro hurmat kabi tamoyillar — global ta‘limning ajralmas tarkibiy qismi sifatida muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, ta‘lim tizimida ushbu qadriyatlarni samarali integratsiya qilish o‘quvchilarning nafaqat akademik muvaffaqiyatini, balki ularning ijtimoiy faolligi, fuqarolik pozitsiyasi va global muammolarga ongli yondashuvini ham sezilarli darajada oshiradi. Shu bilan birga, globallashuv va raqamli texnologiyalar ta‘siri ostida yuzaga kelayotgan muammolar — milliy qadriyatlarning susayishi, axborot oqimining ortishi, ma‘naviy-axloqiy muhitning murakkablashuvi — ta‘lim tizimida yangicha yondashuvlarni talab etmoqda. Mazkur sharoitda ta‘lim tizimini rivojlantirishning ustuvor yo‘nalishlari sifatida milliy va umuminsoniy qadriyatlar o‘rtasida muvozanatni ta‘minlash, shaxsga yo‘naltirilgan va kompetensiyaviy yondashuvlarni keng joriy etish, shuningdek, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali va maqsadga muvofiq foydalanish alohida ahamiyatga ega. Ayniqsa, ta‘lim jarayonida tanqidiy fikrlash, media savodxonlik va madaniyatlararo muloqot ko‘nikmalarini rivojlantirish orqali yosh avlodni global muhitda faol va mas‘uliyatli ishtirokchi sifatida shakllantirish mumkin. Xulosa qilib aytganda, global ta‘lim tizimini takomillashtirish va unda umuminsoniy qadriyatlarni chuqur singdirish zamonaviy jamiyatning barqaror rivojlanishini ta‘minlashning muhim sharti hisoblanadi. Faqatgina mazkur yondashuv orqali har tomonlama yetuk, ma‘naviy barkamol va global fikrlashga ega bo‘lgan avlodni tarbiyalash mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. UNESCO. *Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives*. – Paris: UNESCO Publishing, 2017.
2. UNESCO. *Global Citizenship Education: Topics and Learning Objectives*. – Paris: UNESCO Publishing, 2015.

⁹¹ OECD. *PISA 2018 Results (Volume VI): Are Students Ready to Thrive in an Interconnected World?* Paris: OECD Publishing, 2020.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

3. UNESCO. *Education for Sustainable Development: A Roadmap*. – Paris: UNESCO Publishing, 2020.
4. OECD. *Global Competency for an Inclusive World*. – Paris: OECD Publishing, 2018.
5. OECD. *PISA 2018 Results (Volume VI): Are Students Ready to Thrive in an Interconnected World?* – Paris: OECD Publishing, 2020.
6. United Nations. *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*. – New York: United Nations, 2015.
7. Nussbaum, M. C. *Not for Profit: Why Democracy Needs the Humanities*. – Princeton: Princeton University Press, 2010.
8. Sen, A. *Development as Freedom*. – New York: Oxford University Press, 1999.
9. Banks, J. A. *An Introduction to Multicultural Education*. – Boston: Pearson Education, 2015.

